

Sva su pitanja postavljena u ovoj knjizi važna, ali su to ujedno i pitanja na koja nema aksiomatskih odgovora. Neke je odgovore moguće prihvatiti, o nekima je vrijedno raspravljati, dok je neke moguće potpuno zanemariti. Ali ono što mi se čini posebno važnim i vrijednim doprinosom ove knjige jest promjena paradigme. Nekadašnje vjerovanje da je povijest usmjerena određenom cilju te da neodoljivo teži industrijalizaciji i modernizaciji, više ne izgleda održivo. Proces gospodarskog razvoja nije sudbina cijelog čovječanstva. Imamo posla s "pulom" kandidata. A kako se "pul" iscrpljuje, ostaju teški slučajevi (neki su to ne samo zbog nesretne i nepravedne povijesti već i zato što zbog svih mogućih unutarnjih razloga ne kreću novim putovima), koji stvaraju loše ekonomije i politike. U ovim slučajevima "zloguka znanost (politička ekonomija) daje zloguku prognozu".

U dvadesetom je stoljeću klub bogatih primio samo jednoga novog člana — Japan. Stoga ne bi bilo veliko iznenađenje ako se u dvadeset prvom stoljeću klubu ne pridruži ni jedan novi član.

Moje simpatije i preporuke ovoj knjizi protječu iz njezina poziva na sustavnije, složenije, hrabrije i ambicioznije promišljanje gospodarske strategije.

Luka Brkić

Recenzija

150. godini bugarska žurnalistika

Fakultet po žurnalistika i masovi komunikaciji, Univerzitetско izdateljstvo Sv. Kliment Ohridski, Sofija, 1994., 503 str.

Fakultet novinarstva i masovnih komunikacija Sofijskog univerziteta "Sv. Kliment Ohridski" izdao je ovih dana zbornik radova (ukupno 22 rada) najpoznatijih bugarskih komunikologa i znanstvenih djelatnika koji su u povodu 150. obljetnice nastanka organiziranog novinarstva u Bugarskoj analizirali dijakronijski razvoj bugarskog žurnalizma sve do današnjih dana.

Znanstveni radovi svrstani su u dva temeljna poglavlja: povijesna analiza i sinkronijsko suvremena analiza sadašnjih stanja i razvojnih tendencija bugarskog novinarstva.

U radu N. Danova "Konstantin Fotinov i ideja prosvjetiteljstva" analizira se uloga bugarskog prosvjetiteljstva i Konstantina Fotinova kao začetnika javne komunikacije i novinarstva u bugarskom komunikacijskom sustavu. S tim u svezi se knjiga K. Fotinova *Ljuboslobie iz 1842.* prikazuje kao idejni poticaj za početak bugarskog novinarstva, jer prosvjetiteljska ideja zaista pretpostavlja novinarstvo kao najširi oblik narodnog prosvjećivanja. Fotinova je zaslug i to što je obogatio bugarski jezik novonastalim terminima europske i svjetske znanosti, kao što su: klima, termometar, kapital, matematika, kirurg itd.

Nakon toga pionirskog prosvjetiteljskog djela, poslije 1844. počinju se javljati i prve novine u Bugarskoj koje se šire sadržajno i brojčano. U ostalim

radovima iz povijesnog pregleda prikazuju se kasnije razvojne tendencije.

V. Dimitrov u svome radu prikazuje početke djelovanja Bugarskog radija ("Rodno radio") od 1930. do 1934., koji je u bugarskom javnom životu odigrao vrlo veliku komunikacijsku ulogu.

Minka Zlateva u svome radu "Europska iskustva Bugarske žurnalistike" analizira početke bugarske periodike i časopisa i naglašava da su časopisi najzaslužniji za uključivanje Bugarske u Europu kao i za nastajanje moderne bugarske države.

U razdoblju prije prvog svjetskog rata bugarska žurnalistika počinje razvijati i svoju teoriju koja pridonosi formiranju suvremene bugarske žurnalistike.

U drugom dijelu zbornika analiziraju se ideološke konfiguracije i utjecaj komunizma na bugarsku žurnalistiku. Naime, objektivno se konstatira da je žurnalistika uvijek i u svakom društvu onakva kakva je povijesna svjetonazorska paradigma. Osim toga, Bugarska je bila u sastavu Varšavskog pakta, što je još više pridonijelo tome da bude zarobljena boljševičkim agitpropovskim modelom novinarstva kao organa pripočavanja gotovih i od komiteta odobrenih informacija, kojima se prožimaju široke narodne mase radi širenja i učvršćivanja komunističkog modela vlasti.

Kad se to razdoblje u razvoju bugarskog novinarstva usporedi s jugoslavenskim novinarstvom iz istog razdoblja, komparativna analiza pokazuje kako je generalni agitpropovski komunistički model bio dominantan u svim ondašnjih socijalističkim zemljama i da se on u njima vrlo striktno primjenjivao.

Tadašnje je novinarstvo ancilla politicae, pa zato nije ni razvijalo komentatorske i analitičke žanrove, nego se uglavnom iscrpljivalo u tehnološki opis, prikaza, tj. posredovanju vrijednos-

nog svijeta najširim narodnim masama radnoga stanovništva.

Na kraju ovoga poglavlja bugarski su teoretičari (L. Karavčanova, V. Simenov, S. Ponova i L. Kraičeva) u nekoliko radova prikazali i najmodernija stremjenja bugarskog žurnalizma prema novom modelu tzv. aktivnog dijaloško-poliloškog novinarstva u ozračju novih elektroničkih medija i dolazeće informacijsko-komunikacijske revolucije, koja naviješta ukidanje pismoslovnog komuniciranja i stvaranje novog modela "pokretnog elektroničkog tiska". Kako izvješćuju autori ovih radova, Bugarska se tako vrlo aktivno priprema za ravnopravan ulazak u treću informacijsku revoluciju. Dokaz njihove spremnosti je i promjena naziva "Fakulteta za novinarstvo" u "Fakultet za novinarstvo i masovne komunikacije".

Budući da i hrvatsko novinarstvo ima iste ciljeve, te da se u nas već razvija i mreža optičkih kabela za prijenos ne samo vijesti, nego i teledijaloga/poliloga, sasvim je razumljivo da treba uspostavljati što plodonosnije veze između hrvatskog i bugarskog novinarstva (novinara, komunikologa i teoretičara komunikologije masovnih medija), jer se obje zemlje nalaze u istom geopolitičkom prostoru, pa je neobično važno da se organiziraju susreti i razmjena novinara i komunikoloških iskustava između naše dvije zemlje. Uz to treba naglasiti da je važno zbližavanje hrvatskih i bugarskih novinara i zbog sigurnosnog stanja na Balkanu, a tome novinari mogu mnogo pridonijeti, jer bez stabilnih balkanskih zemalja, koje Srbija napada, nema sigurnosti u ovoj regiji.

Ovaj znanstveni zbornik s teorijskog stajališta predstavlja serioznu komunikološku dijakronijsku i sinkronijsku analizu bugarskog žurnalizma i prikazuje njegov razvojni put tijekom proteklog stoljeća i pol.

Budući da je povijesni, komunikološki i žurnalistički razvoj Hrvatske sličan bugarskom razvoju, jer i Hrvatska

sustavnije razvija svoj žurnalistički sustav od Gajevih novina, moguće je istraživati sličnosti i razlike između novinarskih sustava u ove dvije po mnogo čemu bliske zemlje.

Ovaj zbornik je zato vrijedan poticaj za stvaranje boljih novinarskih i komunikoloških veza između prijateljskih zemalja, a posebno onih zemalja koje su podjednako kao i Hrvatska ugrožene od srpske agresije.

Hrvatsko novinarsko društvo i Hrvatsko komunikološko društvo trebali bi izraditi sličnu dijakronijsku i sinkronijsku analizu hrvatskog žurnalizma, a onda bi na međunarodnoj razini valjalo održati simpozij o razvoju novinarstva u Sloveniji, Mađarskoj, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Albaniji, Makedoniji, Rumunjskoj i Bugarskoj, što bi bilo pretpostavka za ostvarivanje boljih novinarskih veza između tih zemalja na svim razinama: na razini znanstvenog komunikološkog istraživanja, implementacije novih medija i praktične novinarske suradnje.

Mario Plenković

Recenzija

Tena Martinić

Postmoderna — svakidašnjica — komunikacija,

Naklada Benja, Opatija 1994.

Sociologija masovnih medija, kao instrumenta u promicanju kulture i reproduciranju njezinih vrijednosti, utemeljena je u interakciji pojedinca i okoline (društva i historijske baštine). Budući da je čovjek, kao pojedinac, sjecište svih tih strujanja, plauzibilni rezultati mogu se dobiti analizom svakidašnjeg života. U takvom životu, kao

predmetu i Lefebvreova razmišljanja, individualiziraju se problemi koji su, stoga, razriješivi u svim njihovim komponentama. Na mjesto "velikih priča" (generaliziranja i apstraktnog izražavanja) stupa "mala priča" fragmentiziranjem života svakidašnjicom. Zbog toga do izražaja dolaze tendencije postmoderne. Nameće se potreba za njihovom primjenom u istraživanju i tumačenju masovnih medija i kulture.

I.

Autorica razmatra elemente svakidašnje kulture u rasponu, vrlo znakovitim u preobražavanju našeg društva posljednjih desetljeća — od ruralne paradigme, do masovnosti u urbanom življenju. Raspon od konkretnoga do apstraktnih relacija za sociološko je istraživanje jedno od glavnih područja. Kako bi se zadobila čovjekova autentičnost, izgubljena u pomasovljenju, svoj bi prilog trebala dati sociologija kulture. Plauzibilno definiranje relevantnih pojmova neophodan je uvjet. Diverzificiranje ljudskih potreba i društvenoga pomasovljenja u razgrađivanju tradicionalnih društvenih obrazaca urbanizacijom (migracija u gradove i prodiranje gradskih sadržaja u ruralna naselja) izaziva u čovjeku kierkegaardovsku bojazan pred budućnošću. Ambivalencija između otudenja i samoočitovanja iskušanje je građanskog pojedinca. Prijelom našega društva između prošlosti i zahtjeva što ih nameće budućnost, u suočavanju sa svijetom i traženju vlastita mjesta u njemu, na najprihvatljiviji se način može sociološki istraživati u prvom redu razlučivanjem i promišljanjem naizgled prozaičnih motiva. Takvim se ustanovljavanjem njihova smisla i značenja otkrivaju društvene tendencije i mogući putokazi. Svojom osobitom fragmentarnošću, ogledi Tene Martinić inspirativan su napatuk za razmišljanje o tim motivima.

Industrijaliziranjem se "gubi okoliš, koji je čovjeku, u biti, dohvatljivi kozmos, i okolina, koja je za njega zajednica sa čvrsto postavljenim norma-